

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Жога Руслана Анатолійовича

на тему «Проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність дослідження. Останнім часом вступ до педагогічних закладів вищої освіти (ЗВО) відбувається за результатами національного мультипредметного тесту без творчого іспиту, в тому числі і на музичні факультети. Такий формат вступного конкурсу дійсно не враховує відсутності музичного досвіду в деяких вступників (за дослідженнями Руслана Жога таких 35%). Також в останні роки в умовах переважно дистанційного навчання вступники до музичних факультетів мають більше бажання та мрію, і якийсь дилетантський музичний досвід, що надалі створює суттєві складнощі при опануванні ними музичних дисциплін, а в подальшому на рівень професійної підготовки вчителів музичного мистецтва. Саме ситуація з різним рівнем музичної підготовки вступників до педагогічних ЗВО за спеціальностями музичного спрямування, обумовили дисертанта до застосування середовищного підходу для її розв'язання.

Важливість роботи посилюється наявністю суперечностей: об'єктивною потребою суспільства в учителях музичного мистецтва з високим рівнем сформованості фахової компетентності й обмеженими можливостями професійної підготовки здобувачів без музичного досвіду в умовах наявного середовища закладу вищої освіти щодо реалізації цієї потреби; високим рівнем розроблення в педагогічній науці і практиці теоретичних основ створення середовищних умов для формування фахівців музично-педагогічної сфери та їх недостатнім обґрунтуванням щодо персоналізованої професійної підготовки учителів музичного мистецтва без музичного досвіду; потребою щодо проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду як бази формування їхньої фахової компетентності та недостатньою розробленістю методичних основ реалізації цього процесу.

Підвищити рівень фахової компетентності вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду дисертант вбачає шляхом проектування освітнього середовища їхньої професійної підготовки на засадах персоналізації. Саме теоретичне обґрунтування, розроблення та експериментальна перевірка методики проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду представлені в дисертаційному дослідженні Руслана Жога. Отже, важливість і своєчасність дослідження дисертанта не викликає сумнівів.

Ступінь наукової обґрунтованості результатів, сформульованих у роботі, їхня наукова новизна. Дисертаційне дослідження Руслана Анатолійовича містить нові теоретично обґрунтовані результати. Зокрема, дисертант вперше:

обґрунтував та розробив модель персонального освітнього середовища, центром якої є майбутній учитель музичного мистецтва без музичного досвіду, яка гармонійно поєднує мотиваційну, креативну, діяльнісну та особистісну сфери та дозволяє позитивно вплинути на формування фахової компетентності аналізованого контингенту здобувачів освіти; науково обґрунтував й експериментально перевіряв методика проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду, яка передбачає різновікове освітнє співробітництво через навчання в парах змінного складу, менторську підтримку на основі реалізації «Коригувальної карти діяльності ментора» та «Карти самодіагностики здобувача без музичного досвіду», застосування матричного підходу як основи розроблення матриці прогнозування індивідуальної освітньої траєкторії, унаочненої за допомогою графіка «Лінія тренду» MS Excel, що забезпечує цілеспрямоване поетапне усунення недоліків у базовій музичній підготовці здобувачів без музичного досвіду.

Дисертантом уточнено: поняття персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду; поняття фахової компетентності вчителів музичного мистецтва.

Також є і результати, що набули подальшого розвитку, а саме: інструментарій наповнення сфер та положення щодо діагностики персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду.

Структура і зміст дисертації. Основні результати дослідження відображено у 19 наукових працях (з них 2 у співавторстві), у тому числі 8 статей – у провідних наукових фахових виданнях України, 1 стаття – у зарубіжному періодичному виданні, 9 публікацій – у матеріалах конференцій, 1 методичні рекомендації до організації роботи факультативу «Навчаючи навчаємося».

Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів, списку літературних джерел (всього літературних джерел 395, з них 31 іноземними мовами), загальних висновків та 22 додатків на 66 сторінках. Повний обсяг дисертації викладено на 342 сторінках, основний текст – на 210 сторінках.

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної тематики, окреслено мету і завдання дослідження, сформульовано об'єкт, предмет, гіпотезу та представлено наукову новизну результатів дослідження, ступінь їх апробації та публікації.

У *першому розділі* дисертації розглянуто наукові підходи до створення персонального освітнього середовища (ПОС) професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, визначено його суть та особливості в педагогічній теорії та практиці. Встановлено сутність професійної підготовки вчителів музичного мистецтва, акцентовано увагу на важливості персоналізації освіти та створенні персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва, особливо без музичного досвіду. На підставі врахування позицій низки науковців встановлено структуру персонального освітнього середовища та виділено такі його сфери, як діяльнісна, мотиваційна, креативна та особистісна, а також компоненти структури фахової компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний,

творчий та особистісний. При цьому наведено зв'язки між сферами персонального освітнього середовища та компонентами фахової компетентності.

На особливу увагу заслуговує створена модель відповідності сфер персонального освітнього середовища компонентам фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва без музичного досвіду, яка в подальшому стала основою для створення методики проєктування ПОС досліджуваної категорії здобувачів.

У *другому розділі* проведено моделювання методики проєктування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду через сукупність взаємопов'язаних чинників: потреб та вимог освітнього процесу; його мети; форм, засобів та методів, розроблення структури та організації, безпосереднього впровадження середовища, що в підсумку дозволило сформуванню фахової компетентності у досліджуваної категорії здобувачів освіти.

Для цього попередньо розроблено алгоритм проєктування ПОС через сукупність послідовних кроків. Встановлено мету проєктування ПОС, яку класифіковано за двома рівнями: проєктування ПОС професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва без музичного досвіду та формування фахової компетентності вказаної категорії здобувачів освіти як такої, що виступає перевірочним фактором дієвості спроектованого ПОС.

Встановлено структуру моделі методики проєктування освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва, що охоплює такі блоки, як методологічно-цільовий, змістовно-діяльнісний та діагностично-коригувальний блоки. Специфіку блоків детально, зрозуміло, логічно, науково обгрунтовано і представлено.

В якості основних методологічних підходів визначено середовищний, системний, синергетичний, діяльнісний, адаптивний, компетентнісний та акмеологічний. Виділено і принципи проєктування ПОС майбутніх учителів музичного мистецтва без музичного досвіду, пов'язаних з методологічними підходами, які гарантують ефективність цього процесу, а саме: цілісності, науковості, прогностичності, студентоцентризму, персоналізації, варіативності, партнерства. Специфіку кожного підходу і принципу конкретизовано і деталізовано суть.

Заслуговує на увагу створена модель методики проєктування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду як штучно створеного знакового образу об'єкта, що відтворює взаємозв'язки між його підсистемами та має зворотні зв'язки для коригування мети. При цьому дисертант мав припущення, що цей конструкт забезпечить у проєктованому освітньому середовищі постійний цілеспрямований та послідовний вплив на дієвість формування фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва через сполучення таких взаємопов'язаних складників: мети, методологічних засад (підходи, принципи), компонентів фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, операційно-діяльнісної складової формування фахової компетентності в проєктованому середовищі, етапів досліджуваного процесу, критеріїв та показників сформованості персонального освітнього середовища, рівнів сформованості ПОС, що забезпечить досягнення прогнозованого результату.

Всі блоки заявленої методики детально представлено. Особливо хочу виділити розкриття змістовно-діяльнісного блоку проектування ПОС професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду, який представлений у вигляді трьох етапів проектування: підготовчий, основний та перевірконо-рефлексивний, а також відображає етапи створення зазначеного ПОС, організаційно-освітні умови його функціонування та забезпечується сукупністю відповідних форм, методів і засобів навчання.

Для аналізу стану персонального освітнього середовища було виокремлено п'ять чинників, які повною мірою відповідають цілям дослідження: широта, інтенсивність, емоційність, мобільність, домінантність. З якісної та типологічної точки зору середовище проаналізовано за параметром «модальність».

У *третьому розділі* представлено педагогічний експеримент, що спрямований на перевірку дієвості спроектованого персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду. Експеримент здійснювався відповідно до дворівневої мети дослідження, де метою першого рівня визначено проектування ПОС професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва без музичного досвіду, метою другого рівня є формування фахової компетентності вказаної категорії здобувачів освіти як такої, що виступає перевірконим чинником дієвості спроектованого ПОС.

Дослідно-експериментальна робота складалася з трьох етапів: констатувального, формувального та контрольного. Формування фахової компетентності досліджуваної категорії здобувачів освіти здійснювалось під впливом сфер спроектованого освітнього середовища. З'ясовані найбільш дієві щодо формування фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва форми, методи, засоби навчання та педагогічні заходи.

Під час експериментальної роботи доведено правомірність визначених та обґрунтованих організаційно-педагогічних умов проектування ПОС професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду.

Аналіз результатів, отриманих на контрольному етапі, вказує на позитивні зміни в рівні сформованості ПОС досліджуваної категорії здобувачів освіти. Значно збільшився рівень критерію «Модальність», унаслідок чого ПОС професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду встановлено як «Середовище вільної активності».

Аналіз експериментальної роботи свідчить про позитивну динаміку у сформованості фахової компетентності. Статистичну значущість отриманих результатів експерименту було підтверджено методом математичної статистики за критерієм Пірсона χ^2 .

Аналіз експериментальних даних свідчить про дієвість спроектованого персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду.

Висновки повною мірою відображають основні результати дослідження та розв'язання поставлених у дослідженні завдань.

Практичне значення наукових результатів. Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в упровадженні методики проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду в освітній процес закладів

вищої освіти, розробленні та впровадженні в процес навчання факультативу «Навчаючи навчаємося».

Особливу цінність роботи становить практична спрямованість дослідження та можливість застосування його результатів в процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва без музичного досвіду в закладах вищої педагогічної освіти.

Тема дисертаційного дослідження відповідає науковій спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки і затверджена Вченою радою Української інженерно-педагогічної академії (протокол № 6 від 22.12.2020 р.) і узгоджена в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Україні (протокол № 5 від 30.11.2021 р.).

Дисертація є складником науково-дослідної роботи КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР «Модернізація педагогічної системи терціарної едукції у контексті підвищення якості професійної підготовки конкурентоспроможних фахівців і вдосконалення професіоналізму науково-педагогічних працівників» (державний реєстраційний номер № 0120U105225).

Основні результати дослідження Руслана Жога впроваджено в процес професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01.12/781 від 30.10.2023 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/22 від 11.10.2023 р.) та Мукачівського державного університету (довідка № 2385 від 09.10.2023 р.).

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Жога Р.А., вважаю за необхідне висловити окремі побажання:

1. Свідченням значимого теоретичного та практичного внеску дисертанта стали напрацювання щодо використання матеріалів дослідження, які системно охоплюють досліджувану проблему. Однак автором недостатньо чітко визначено специфіку застосування змішаного навчання для аналізованого автором контингенту.

2. На стор. 97-98 Ви при застосуванні принципу персоналізації проектування ПОС пропонуєте використання візуалізації та механізму прогнозування індивідуальної освітньої траєкторії через реалізацію матричного моделювання з використанням сфер ПОС та визначених критеріїв початкової музичної підготовки. Бажано було б більш детально описати процедуру застосування цього засобу персоналізації і механізму прогнозування індивідуальної освітньої траєкторії, або вказати на те, що детальна процедура її застосування буде розглянута в подальших розділах, бо вона дійсно описана в розділі 3.

3. Варто було б розглянути, чи виникає заявлена проблема дослідження – підвищення рівня фахової компетентності вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду в інших країнах світу, і якщо так, то як її вирішують.

4. В підрозділі 2.4 при наведенні результатів виконання другого завдання діагностично-коригувального блоку, а саме діагностики сформованості

фахової компетентності здобувачів освіти, для повноти розуміння бажано було відразу представити методи діагностики, які чомусь наведено в розділі 3.

5. Рис. 2.3 і рис. 3.4, тобто QR-код посилання для проведення он-лайн тестування рівня музичних здібностей майбутніх учителів музичного мистецтва є ідентичними. Вважаю необхідний його представлення тільки в одному з розділів.

Вказані побажання не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої дисертації, не знижують наукову цінність проведених дисертантом досліджень і отриманих результатів, достовірністю та науковою новизною яких повністю погоджуюсь.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим нормам: в цілому вважаю, що дисертаційна робота Жога Руслана Анатолійовича «Проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва» є самостійною, завершеною науковою працею, яка за своїм змістом, рівнем новизни, практичним значенням відповідає вимогам «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор заслуговує отримання наукового ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, методики
та менеджменту освіти Української
інженерно-педагогічної академії

Наталія РУБАН

Наталія Рубан. Завіряю
Інспектор ВК УІПА
16.01.2024 р. дата